

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน THE CURRENT BUDDHIST STYLE OF BUDDHISM PROPAGATED BY THE THAI BUDDHIST SANGHA

พระมหากวินท์ ยสินทวโส (วงศ์อินทร์อยู่) *

บทคัดย่อ

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ปรากฏตั้งแต่พระบรมศาสดาทรงมีพระชนมายุ ซึ่งหลังจากพระองค์ทรงตรัสรู้ธรรมแล้ว ได้ทรงเสวยวิมุตติอยู่ 7 สัปดาห์ ภายหลังจึงได้ทรงนำหลักธรรมที่ตรัสรู้ ออกเผยแผ่ให้นักบวชชื่อปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 และคนอื่นๆ ในครั้งแรกนั้นพระโกณฑัญญะสามารถบรรลุโสดาปัตติผล (ได้ดวงตาเห็นธรรม) แล้วได้ทูลขออุปสมบทเป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทา ในลำดับถัดมา สมาชิกในกลุ่มปัญจวัคคีย์ คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ก็สามารถบรรลุธรรมตาม และกราบทูลขออุปสมบทในเวลา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งได้เริ่มตั้งแต่องค์พระบรมศาสดาเป็นต้นมา และได้สืบทอดมาจนถึงพระสงฆ์ในปัจจุบัน โดยการเผยแผ่มีลักษณะที่เหมือนกับครั้งพุทธกาล ได้แก่ เพื่อนำความเลื่อมใสศรัทธา ให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของประชาชน ทำให้พวกเขาถึงซึ่งพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่ง ทั้งนี้เพื่อดับทุกข์ ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรก พระพุทธองค์ทรงใช้หลักพุทธธรรมที่ได้ตรัสรู้โดยชอบแล้วออกเผยแผ่ให้ชาวโลกได้รู้ตาม เพราะยังไม่มีพระสงฆ์คอยช่วยเหลือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และมีกลุ่มบุคคลผู้ยอมรับนับถือถวายตนถึงซึ่งพระพุทธและพระธรรมว่าเป็นสรณะ เรียกว่า เทวาทิจ เฉพาะกรณีของตปุสสะและภัลลิกะพ้อคำ จึงเป็นเทวาทิจอุบาสกคนแรกในพระพุทธศาสนา คือ ผู้กล่าววาทะถึงรัตนะ 2 ว่าเป็นสรณะที่พึ่งอันประเสริฐ

คำสำคัญ : รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คณะสงฆ์ไทย

ABSTRACT

The propagation of religion. Has appeared since the Prophet lived. After his enlightenment. He was 7 weeks later, he introduced the principle of enlightenment propaganda to the priests named 5 and the other five people in the first. I can attain the apostle. In the following order, members of the Bhajanagata group, namely, Vipassana, Pattiyana, Mahamuni and Assassin, were able to attain the dharma. (18) 26-18. Religious propaganda. Which began since the Prophet's coming. It has been passed down to the present monks. The propaganda looks like the epoch of time to bring faith. To be born in the mind of the people. Make them

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

the Gurdwara as a dependency. To sorrow the first evangelism The Buddha used the Buddhist principle of enlightenment, and then propagate to the world to know. There are no priests helping in the propagation of religion. And there is a group of people who worshiped themselves to the Buddha and the Dharma as a creature called the Tejagic. Only in the case of O Pasha and the merchants. It is the first dhajj jig in Buddhism, who is said to Rattana 2 as a beautiful redevelopment.

Keywords: Buddhist propagation, Buddhist monks

บทนำ

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 459) กล่าวว่า การเผยแผ่หมายถึงการทำให้ขยายออกไป เช่น เผยแผ่พระศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งสมัยพุทธกาลนั้นได้ทำกันหลายรูปแบบ ได้แก่ การปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมไปตามลำดับโดยที่พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเผยแผ่ให้พระสาวกยึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่าให้แสดงธรรมมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละแง่แต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตาอนุเคราะห์มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตน ไม่เสียดสีชมผู้อื่น (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ , 2524 : 13) ตลอดจนยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์ คือ การไม่กล่าวร้ายผู้ใด มีความสำรวมในศีล เป็นต้น (ที.ม. (ไทย) 10/90/50-51) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญเพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย เป็นหนึ่งในพุทธบริษัท ถือว่าเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา (เสถียร พันธรัชนี, 2516 : 11) ด้วยเพราะพระสงฆ์สาวกส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควรเป็นผู้ควรแก่การคำนับ ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นเนืองนิตย์อันยอดเยี่ยมของโลก (ม.ม. (ไทย) 12/74/66) มีปณิธานในการเผยแผ่ และไม่เพียงแต่ท่านจะอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนเท่านั้น ท่านยังสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมด้วย

นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (พระพรหมคุณาภรณ์ในปัจจุบัน) (2548 : 110) ได้กล่าวถึงการประกาศพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้งถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มา เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป” จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดว่า บทบาทสำคัญของการสื่อหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเป็นหลักการและนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเหล่าพุทธสาวกจนตราเป็นปัจจุบันนี้ ทั้งนี้ ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ โดยหลักการก็คือให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ 3 ประการคือ

1. ทิฐฐิธัมมิกัตถะประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์ในชาตินี้

2. สัมปรายิกัตถะประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์ในชาติหน้า
3. ปรมัตถะประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์อย่างยิ่ง

รูปแบบการเผยแผ่หรือรูปแบบการสอนธรรมของพระพุทธเจ้า

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548 : 50) กล่าวว่า พระพุทธศาสนายังมีรูปแบบในการสอนหรือวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่นำ สังเกตหรือพบอยู่บ่อยๆ ซึ่งได้แก่รูปแบบต่อไปนี้

1. รูปแบบแบบสากัจฉาหรือสนทนา เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้นยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนายังไม่รู้ ไม่เข้าใจในหลักธรรมในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด แม้ในหมู่พระสาวกพระองค์ก็ใช้วิธีไม่น้อย เช่น ในปฐมปัจจุโรหิตสูตรการสนทนาระหว่างพระพุทธเจ้า กับพราหมณ์ชาณุโสณิ ถึงเรื่องวิธี การอาบน้ำลอยบาป ครั้นจบการสนทนาแล้ว ชาณุโสณิพราหมณ์ ได้ประกาศตนเป็นอุบาสกเข้าถึงพระรัตนตรัย

2. รูปแบบการบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ทรงใช้ ในการแสดงธรรมหรือที่ประชุมใหญ่ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์เป็นจำนวนมากและส่วนมากมี พื้นฐานความรู้ ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธี บรรยายอันเป็นแบบกว้างๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธี สอนแบบนี้ที่พบในคัมภีร์ บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์ แสดงธรรมอยู่ในที่ประชมนั้น แต่ละคนรู้สึกว่ พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเอง โดยเฉพาะเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

3. รูปแบบแบบตอบปัญหา ผู้ที่มากถามปัญหานั้นนอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่นบ้างก็ มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตนบ้างก็ มาถามเพื่อลองภูมิบ้างก็ เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จนหรือให้ ได้รับความอับอายในการตอบพระพุทธองค์ ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม

4. รูปแบบการวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรกพระสงฆ์ หรือประชาชนเล่าลือโพนทะนาตีเตียนกันอยู่มีผู้นำความมาราบทูลพระพุทธเจ้าพระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิดเมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็ทรงตำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ ส่วนรวม พรณนามลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น ต่อจากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่ จะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบแล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ในการสอนแบบนี้จึงสังเกตว่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท โดยความเห็นชอบของสงฆ์ซึ่งบาลี ใช้คำว่า “สงฆสมุจฺจทาย” แปลว่ “เพื่อความรับว่ดีแห่งสงฆ์” หมายความว่าทรงบัญญัติ โดย

ชี้แจงให้เห็น แล้วว่าถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อรับจะมี ผลดีอย่างไรจนสงฆ์รับคำของ พระองค์ว่า “ดี แล้ว” ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทร) (2551 : 41) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่ คือ การสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัติ นั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลก

ในส่วนขององค์ประกอบของสารตามแนวทางแห่งพุทธะนั้น มี หลักสำคัญที่ต้องศึกษา อยู่ 5 หลักใหญ่ๆ ดังนี้ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2548 : 158)

(1) สัจจะ ได้แก่เรื่องที่เสนอต่อมวลชนนั้นต้องเป็นเรื่องจริงเสนอหรือส่งสารตามความเป็นจริงไม่บิดเบือน

(2) ตถตา เรื่องแท้ เรื่องที่เสนอหรือส่งสารนั้น ต้องเป็นเรื่องแท้ เสนอตามสภาพที่แท้จริง ไม่คาดเดา ไม่แต่งแต้ม ไม่ใส่สี หรือใส่ไข

(3) กาละ เรื่องที่เสนอนั้น ต้องเหมาะสมกับกาลเวลา

(4) ปิยะ เรื่องที่เสนอนั้นเป็นเรื่องที่คนชอบ หรือเสนอโดยวิธี ที่ผู้รับสารชื่นชอบ

(5) อัตถะ เรื่องที่เสนอหรือส่งสารนั้น ต้องเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

จากแนวคิดและความหมายของการเผยแผ่พอสรุปได้ว่า การเผยแผ่พุทธศาสนาเป็น บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์จะต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใส เช่น แนะนำ สั่งสอน อบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้องและเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (<http://www.buddhismth.com>, 2555) กล่าวว่า วิธีการเผยแผ่ธรรมหรือกลยุทธ์การดำเนินการประกาศธรรมอันเป็นไปเพื่อการบูรณาการภาคสังคมให้เกิดการทำงานร่วมกันซึ่งมีจุดมุ่งหมายไปที่ความสงบ เรียบง่าย ความสามัคคี และเกิดปัญญาในการแก้ปัญหาตนเองและปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยธรรมของพระพุทธเจ้า เพราะ นักเผยแผ่มีจุดแข็งจุดอ่อน ถ้าจะวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน จะมีอยู่สี่ประเด็นที่เอามาใช้วิเคราะห์เสมอก็คือ ส. ค่านี้นำไปใช้ในระบบการศึกษาของชาติ คือการสอนโรงเรียนทั่วประเทศ ใช้ตรงนี้เป็นจุดวิเคราะห์ เรียกว่า ทฤษฎีสี่ ส อันเป็นหลักการที่เรียกว่า ลีลาการเทศนาธรรม หมายถึง การสอนของพระพุทธเจ้าในแต่ละครั้ง ที่ประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ (ที.สี. (ไทย) 9/198/161)

(1) สันทัสสนา คือ ชี้แจงเรื่องที่ทรงสอนให้เห็นชัดเป็นการแยกแยะ อธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังได้เห็นกับตา

(2) สมาทปนา คือ ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เป็นการสอนให้เห็นว่าสิ่งใดควรปฏิบัติก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่าและเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝน จนยอมรับและนำไปปฏิบัติ

(3) สมุตเตชนา คือ เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า เป็นการปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะมีกำลังใจที่จะทำให้สำเร็จลงได้

(4) สัมปหังสนา คือ ปลอบขวัญใจให้สดชื่นร่าเริงเป็นการการบำรุงจิตให้เข้มแข็งเบิกบานเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับ และทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและเบิกบานใจ

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนั้น มีเทคนิคและวิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรมหรือวิธีการอยู่ 6 วิธีคือ (พระวุฒิกโรธ วุฒิกโรธ (พรมพิมพ์), 2543)

1. โดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ
2. โดยวิธีอุปมาเปรียบเทียบ
3. โดยยกพุทธศาสนสุภาษิตสุภาษิตปรัชญาคำคมโคลงบทประพันธ์ เป็นต้น
4. โดยการพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในสถานการณ์ต่างๆ
5. โดยยกบุคคลตัวอย่างประกอบ
6. โดยการแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

นอกจากนั้น ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทยแบ่งได้ 5 ประการ ดังนี้ (ปิ่นนัลดา นพพนาวัน, 2533)

1) ปัญหาและอุปสรรคด้านพระสงฆ์ในฐานะผู้เผยแผ่ธรรมะเช่นการขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความสามารถในการเผยแผ่ธรรมะอย่างแท้จริงโดยเฉพาะในเขตชนบท

2) ปัญหาและอุปสรรคด้านรูปแบบการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะปัจจุบันเน้นรูปแบบการเทศน์หรือการบรรยายธรรมะภาคทฤษฎีเป็นหลักแต่ไม่มีภาคปฏิบัติหรือจัดกิจกรรมต่อกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมทำให้การเผยแผ่เข้าไม่ถึงจิตใจผู้ฟังอย่างแท้จริง

3) ปัญหาและอุปสรรคด้านวิธีการหรือกลวิธีการเผยแผ่ เช่น ไม่มีการกำหนดหัวข้อธรรมะที่เหมาะสมกับผู้ฟังหรือไม่มีการศึกษาหัวข้อธรรมะอย่างถ่องแท้ก่อนนำไปเผยแผ่ นอกจากนี้พระสงฆ์ไม่ได้มีการฝึกการผลิตและการใช้สื่อดิจิทัลก่อนรวมทั้งสื่อต่างๆ ส่วนใหญ่จึงมุ่งเน้นให้แต่สื่อบุคคลเป็นหลักทำให้การเผยแผ่ธรรมะทำได้ในขอบเขตจำกัด

4) ปัญหาและอุปสรรคด้านประชาชนผู้รับฟังธรรมะ เช่น ประชาชนขาดความรู้พื้นฐานทางศีลธรรมการศึกษาทุกระดับไม่เน้นธรรมะหรือศีลธรรมนอกจากนี้สภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วความเจริญและวัฒนธรรมแบบตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศไทยสภาพแวดล้อมในสังคมเช่นนี้ไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนสนใจธรรมะโดยเฉพาะเยาวชนหรือกลุ่มวัยรุ่นไม่ค่อยให้ความสนใจนัก

5) ปัญหาและอุปสรรคด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ธรรมะ เช่น พระสงฆ์และสถาบันยังไม่มีการวิจัยประเมินผลในการเผยแผ่ธรรมะเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมในปัจจุบันหรือพื้นฐานของผู้ฟังแต่ละกลุ่มเป้าหมายและสถาบันสงฆ์ยังมีการประชาสัมพันธ์และการใช้สื่อมวลชนในการเผยแผ่ธรรมะในปริมาณที่น้อยมากและขาดการประสานความร่วมมือจากหลายฝ่าย

อย่างไรก็ตามในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคสมัยใหม่นั้นตามแนวนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ของพระเดชพระคุณพระพรหมบัณฑิต ศ.ดร. ในฐานะเจ้าคณะภาค 2 ได้วางนโยบายซึ่งเรียกว่าธรรมประกาศนโยบาย แปลว่า วิธีการประกาศธรรม มี 5 ข้อ ดังนี้

- 1) ตกปลานอกบ้าน
- 2) ประสานสิบทิศ
- 3) ผูกมิตรทั่วหล้า
- 4) บริหารปัญญา
- 5) สาลิกาป้อนเหยื่อ

ธรรมประกาศนโยบายทั้ง 5 ข้อนี้ถอดความมาจากพระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระอรหันต์ 60 รูปซึ่งถือว่าเป็นพระธรรมทูตรุ่นแรกที่พระองค์ทรงส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาหลังจากตรัสรู้ได้ประมาณ 6 เดือน พระพุทธพจน์ที่สำคัญมีดังนี้ "ตมเหปี ภิกขเว มุตตา สพพปาเสหิ เย ทิพพา จ เย มานุสสา" แปลว่า "ภิกษุทั้งหลาย แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์" พระพุทธเจ้าตรัสต่อไปว่า "จรธ ภิกขเว จาริกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย" แปลว่า "ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก" และอีกตอนหนึ่งว่า "เทเสถธมมํ อาทิกถยานํ มชฺเฌกถยานํ ปรีโยสานกถยานํ" แปลว่า "จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด"

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวมานี้ เป็นธรรมประกาศนโยบายหรือนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5 ข้อ ดังต่อไปนี้

นโยบายข้อที่ 1 ตกปลานอกบ้าน มาจากพุทธพจน์ที่ว่า "เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป"

นโยบายข้อที่ 2 ประสานสิบทิศ มาจากพุทธพจน์ที่ว่า "เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก"

นโยบายข้อที่ 3 ผูกมิตรทั่วหล้า มาจากพุทธพจน์ที่ว่า "เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก"

นโยบายข้อที่ 4 บริหารปัญญา มาจากพุทธพจน์ที่ว่า "แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์"

นโยบายข้อที่ 5 สาลิกาป้อนเหยื่อ มาจากพุทธพจน์ที่ว่า "จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด"

ธรรมประกาศนโยบายทั้ง 5 ข้อนี้กลั่นมาจากประสบการณ์ด้านการเผยแผ่พระเดชพระคุณพระพรหมบัณฑิต ศ.ดร. ที่ได้จากการทำงานในฐานะอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งในฐานะเจ้าคณะภาค 2 และเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร อาจกล่าวได้ว่าเป็นการตกผลึกทางความคิด ซึ่งนโยบายทั้ง 5 ข้อนี้มีรายละเอียดดังนี้

นโยบายข้อที่ 1 ที่ว่า ตกปลานอกบ้าน การตกปลาหมายถึงการจาริกออกไปนอกวัดเพื่อนำคนเข้าหาธรรม ดังที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระอรหันต์กลุ่มแรกไปประกาศพระศาสนาด้วยพระวาจาว่า “จรธ ภิกขเว จาริก” แปลว่า “ท่านทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป” นั่นคือจาริกไปสอนธรรม หนึ่งในพระอรหันต์ชุดนั้นคือพระอัสสชิที่จาริกไปตกปลานอกบ้านได้พระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตรที่เลิกลับถือศาสนาอื่นแล้วหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระอัสสชิตกปลานอกบ้านครั้งนี้ได้พระอัครสาวกคู่นี้ผู้กลายเป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระศาสนา

ถ้าสังเกตการทำงานของผู้บริหารมหาจุฬาฯ จะพบว่าผู้บริหารจะยึดนโยบายตกปลานอกบ้านด้วยการออกไปสร้างชื่อเสียงให้มหาวิทยาลัยด้วยการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมออกไปเทศน์สอนคนนอกมหาวิทยาลัยเพื่อดึงคนเหล่านั้นเข้ามาช่วยงานของมหาวิทยาลัย เพราะฉะนั้น พระสงฆ์ในองค์กรปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 อย่าให้อ้อยในการออกไปเทศน์หรือสอนนอกวัด นั่นคือการตกปลานอกบ้าน อย่าสอนอยู่เฉพาะกับชุมชนใกล้วัดเท่านั้นต้องขยายไปสอนคนที่อยู่นอกวัด

แต่ที่จริง การตกปลานอกบ้านคือการส่งสาส์นแห่งธรรมออกไปนอกวัดให้ถึงชาวบ้าน วิธีการมีมากมาย ทั้งที่ออกไปสอนนอกวัดด้วยตนเองและสอนผ่านสื่อต่างๆ ล้วนแต่เป็นการตกปลานอกบ้านทั้งสิ้น ที่สำคัญคือต้องนำคนเข้าหาศาสนาหรือนำคนนอกวัดเข้าวัดของเรา นี่คือการก้าวแรกของการเผยแผ่เชิงรุก สิ่งสำคัญก็คือคณะสงฆ์ภาค 2 ไม่ทำงานเชิงรุกเพราะเห็นแก่ลาภสักการะส่วนตัว ดังที่ หลวงพ่อชาสอนท่านสุเมธว่า “จงไปบิณฑบาตเอาคน ไม่ใช่ไปบิณฑบาตเอาของ”

นโยบายข้อที่ 2 ที่ว่า ประสานสิบทิศ หมายถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่น คือดึงคนเก่งมาช่วยทำงานในด้านที่เราไม่ถนัด “เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก” นั่นคือรวบรวมคนเก่งจากนอกวัดให้มาช่วยงานเผยแผ่พระศาสนาที่จัดทำขึ้นทั้งในวัดและนอกวัด ดังนั้น คำว่า ประสานสิบทิศ หมายถึง การเชิญคนเก่งจากทุกสารทิศมาช่วยงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น ให้มาช่วยวางแผนงาน ช่วยทำเว็บไซต์ ช่วยทำวิทยุโทรทัศน์ เนื่องจากคณะสงฆ์มีความสามารถหรือมีเวลาจำกัดจึงต้องหากคนมาช่วยงานพระศาสนา

ผู้ที่จะประสานอย่างนี้ได้ต้องมีความสามารถในการบริหาร คำว่าบริหารหมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Management is getting thing done through other people) เริ่มต้นด้วยการท้าวหน้าคบหาสมาคม คือมีหน้าตาเรียบร้อย ไม่ใช่เป็นคนหน้าตาบอญญไม่รับ พระสงฆ์ต้องเป็นคนอดทนมุขี คือมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส และบุพพภาสี คือทักทายคนอื่นก่อน ไม่ปล่อยให้เขาเก้อเขินเมื่อมาถึงวัด นี่เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้ประสานสิบทิศ เมื่อรู้ว่ามีคนเก่งที่ต้องการให้ช่วยงานอยู่ที่ไหน ต้องไปหาที่นั่นหรือส่งบัตรเชิญไปเหมือนกับที่เล่าปีลงทุนไปเชิญ ขงเบ้งด้วยตนเองถึง 3 ครั้ง ในครั้งที่ 3 เล่าปีจึงได้พบขงเบ้ง เขายอมนั่งคุกเข่าอยู่เป็นชั่วโมง ขง

เบ้งจึงใจอ่อนรับปากไปช่วยงาน เล่าไปเป็นคนที่ไม่เห็นคุณค่าของคนเก่งและยกย่องคนเก่งเขาได้ฉายาว่า “ผู้พนมมือแก่คนทุกชั้น”

นโยบายข้อที่ 3 ที่ว่า ผู้กมิตร์ทั่วหล้า หมายความว่า นักเผยแผ่ศาสนาต้องผูกมิตรกับชาวบ้าน เพราะเรามุ่งทำประโยชน์ให้ชาวบ้าน ดังพระพุทธดำรัสที่ว่า “เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก” เราต้องยึดตามโอวาทของพระพุทธองค์ที่ว่า “อนุповаโท ไม่ว่าร้ายใคร อนุปมาโต ไม่ทำร้ายใคร” การบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้าถูกแบ่งตามกลุ่มผู้ที่ได้รับประโยชน์ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1) โลกัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกทั้งหมดโดยไม่เลือกเชื้อชาติศาสนา
- 2) พุทธัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่พุทธบริษัท 4
- 3) ญาติัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่พระประยูรญาติตามฐานะอันควร

ดังนั้น คณะสงฆ์ต้องพยายามทำประโยชน์แก่กลุ่มคนให้ครบทั้ง 3 ประเภท ที่สำคัญคือนักเผยแผ่พระศาสนาออกไปสร้างมิตร์ ไม่ใช่ไปสร้างศัตรู โดยยึดคติที่ว่า “มีศัตรูหนึ่งคนนับว่ามากเกินไป มีมิตร 500 คนก็นับว่าน้อยเกินไป”

การผูกมิตรกับคนไม่ว่าจะมีเชื้อชาติหรือศาสนาใดก็เชื่อว่าเป็นไปตามแนวโลกัตถจริยาของพระพุทธเจ้า ดังมีเรื่องบันทึกไว้ในสัทธรรมปิฎก ครึ่งหนึ่งสี่แสนบาติผู้เป็นสาวกของนิครนถ์ซึ่งก็คือศาสดาของศาสนาเซนในปัจจุบันได้ทูลถามปัญหาแก่พระพุทธเจ้า เมื่อได้รับคำตอบจนหายสงสัยแล้วเขาได้แสดงตนเป็นพุทธมามกะ จากนั้น เขาทูลถามพระพุทธเจ้าว่าเขาจะปฏิบัติอย่างไรต่อนักบวชนิครนถ์ซึ่งมารับบิณฑบาตที่บ้านของเขาทุกวัน พระพุทธเจ้าไม่ทรงบอกสี่แสนบาติให้หยุดใส่บาตรพวกนิครนถ์ แต่กลับทรงอนุญาตให้เขาใส่บาตรอย่างนั้นต่อไปด้วยพระดำรัสว่า “สี่หะ ตระกูลของท่านเป็นเสมือนบ่อน้ำของพวกนิครนถ์มานานแล้ว ท่านควรสำคัญบิณฑบาตที่ท่านจะพึงให้แก่พวกนิครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไปหาแล้ว”

นโยบายข้อที่ 4 ที่ว่า บริหารปัญญา หมายถึงว่า พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำทางสติปัญญาของสังคม การจะเป็นพระนักเผยแผ่ต้องมีอัตตหิตสมบัติคือมีความพร้อมส่วนตัวในเรื่องสติปัญญาอย่างน้อยต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการดังกล่าวมาแล้ว เมื่อตนเองมีความพร้อมในระดับหนึ่งจึงจะสามารถทำปรัหิตปฏิบัติ คือการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นต่อไป ต้องไม่ลืมว่าพระสงฆ์ 60 รูปที่พระพุทธเจ้าทรงส่งไปประกาศพระศาสนาครั้งแรกนั้นล้วนมีอัตตหิตสมบัติคือเป็นพระอรหันต์ทุกรูป ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์” จึงพร้อมที่จะทำปรัหิตปฏิบัติเพื่อประกาศพระศาสนา

ในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน พระโพธิสัตว์ที่ประกาศว่าจะช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ก็ล้วนแต่เคยบำเพ็ญบารมีมาแล้วในระดับหนึ่งจนมีอัตตหิตสมบัติมากพอที่จะช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป ดังกรณีของพระกษิติครรโกโพธิสัตว์ของฝ่ายมหายานที่ได้บำเพ็ญบารมีมาจนมีอัตตหิตสมบัติเต็มเปี่ยมแล้วสถิตอยู่ในฐานะเป็นเทพบนสวรรค์โดยไม่ยอมเข้านิพพาน ท่านขอเป็นพระโพธิสัตว์ผู้คอยสอดส่องช่วยเหลือสรรพสัตว์ที่ประสบทุกข์ต่อไปจนกว่าวิญญูณดวงสุดท้ายจะพ้นจากขุมมรณ พระกษิติครรโกโพธิสัตว์ได้ถือปฏิญาณว่า “ตราบเท่าที่ยังมีวิญญูณเหลืออยู่ในนรก เราจะไมยอมเข้านิพพาน”

การที่พระโพธิสัตว์จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ได้ ตนเองก็ต้องมีความพร้อมอยู่ด้วย ความพร้อมนี้คืออรรถกถาสมบัติ พระธรรมทูตก็เช่นเดียวกันก็ต้องมีความพร้อมจึงไปประกาศพระศาสนาอย่างได้ผล การเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรครั้งนี้จัดเป็นการเตรียมความพร้อมอย่างหนึ่งก่อนที่จะลงสนามจริง มีสุภาชิตว่า “การเริ่มต้นที่ดีเท่ากับสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง” การเริ่มต้นที่ดีเกิดจากการเตรียมตัวให้พร้อมซักซ้อมให้ดี ขอฝากคติธรรมแด่ท่านทั้งหลายว่า “อย่าพูดโดยไม่เตรียมการ อย่าทำงานโดยไม่เตรียมตัว”

หลักการเตรียมตัวทำงานด้วยการบริหารปัญญา 2 วิธี ดังนี้

1. เตรียมหาปัญญาใส่ตัวเอาไว้ใช้ในภายหน้า
2. เตรียมอาศัยปัญญาของคนอื่นในยามอัปมงคล

ประการแรก ต้องศึกษาหาความรู้อย่างเป็นระบบตามภารกิจหลักที่เราถูกคาดหวัง เช่น ถ้าเขาขอให้ท่านไปเป็นพระวิปัสสนาจารย์ ท่านก็ต้องไปเรียนและฝึกกรรมฐานตามสำนักต่างๆ มาแล้ว ถ้าเขาขอให้ท่านไปสอนธรรม ท่านก็ต้องผ่านการฝึกสอนธรรมทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

ประการที่สอง เมื่อถึงเวลาต้องทำงานจริง ความรู้ที่เราหาเตรียมไว้มักไม่เพียงพอหรือไม่ตรงกับภารกิจจริง เราอาจเกิดอัปมงคลปัญญามากก็ได้ คือไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรหรือตัดสินใจไม่ถูกในสถานการณ์แบบนี้ เราต้องอาศัยปัญญาของกัลยาณมิตรเป็นที่ปรึกษา วงการทหารเรียกว่าเสนาธิการหรือกุนซือ ในเรื่องสามก๊ก เล่าปี่ยามอัปมงคลหนทางพอได้ขงเบ้งมาเป็นกุนซือสามารถเปลี่ยนความพ่ายแพ้ให้เป็นชัยชนะ ดังนั้น การเตรียมตัวให้พร้อมด้วยการแสวงหาปัญญาใส่ตนและการสร้างเครือข่ายที่พึ่งทางปัญญาทั้งที่เป็นตัวบุคคลและแหล่งข้อมูลข่าวสารทุกประเภท

นโยบายข้อ 5 ที่ว่า สาลิกาป้อนเหยื่อ หมายถึงลีลาสอนธรรมให้เหมาะกับระดับของผู้ฟัง เช่นเดียวกับแม่นกสาลิกาเมื่อป้อนเหยื่อให้ลูกนกจะทำเหยื่อแต่ละคำให้พอดีกับปากของลูกนก ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า “จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด”

การสอนสอนธรรมที่ดีต้องมีการเลือกใช้ลีลาให้เหมาะกับระดับสติปัญญาของผู้ฟัง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคนฟังธรรมออกเป็น 4 ประเภทเหมือนดอกบัว 4 เหล่า แต่ละประเภททรงใช้ลีลาการสอนธรรมไม่เหมือนกัน เช่น ทรงยกหัวขึ้นแสดงโดยย่อสำหรับพวกบัวพินน้ำ ทรงอธิบายขยายความพอสมควรสำหรับพวกบัวปริ่มน้ำ ทรงแสดงธรรมแบบธรรมาธิฐานสำหรับพวกบัวพินน้ำ ทรงแสดงธรรมแบบบุคลาธิฐานสำหรับบัวประเภทอื่น

พระนักเทศน์บางท่านไม่คำนึงถึงระดับสติปัญญาของผู้ฟัง เทศน์อรรถธรรมเต็มทีจนผู้ฟังตาลอย พอผู้ฟังตามเขาไม่ทัน เขาก็หาว่าผู้ฟังโง่ ใครที่คิดว่าผู้ฟังโง่ต้องเตือนตัวเองด้วยภาชิตุทานธรรมที่ว่า

“ถ้าพูดไปเขาไม่รู้อย่าว่าเขา
ว่าโง่งามจะอะเชอะนักหนา
ตัวของเราทำไมไม่โกรธา

ว่าพูดจาให้เขาไม่เข้าใจ”

หลักการสอนธรรมให้ผู้ฟังเข้าใจคือการถือผู้ฟังเป็นศูนย์กลางและปรับลีลาการสอนให้สอดคล้องกับระดับสติปัญญาของผู้ฟัง นั่นคือการแสดงธรรมที่งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลางและ งามในที่สุด มีคำอธิบายว่า คำขึ้นต้นท่านเรียกว่านิทานพจน์ คำลงท้ายเรียกว่านิคมพจน์ ส่วนที่เหลือเรียกว่าท่ามกลาง

ลีลาการสอนธรรมแบบสาธิตาป้อนเหยื่อสรุปได้ว่า “ขึ้นต้นให้ตื่นเต้น เต้นชัดในตอนกลาง ชี้ทางในตอนจบ”

การขึ้นต้นจะให้ตื่นเต้นต้องเริ่มเปิดฉากด้วยการสร้างความสงสัยหรือประหลาดใจแก่ผู้ฟัง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงทำให้โจรองคุลิมาลสงสัยอยากสนทนาธรรมด้วยเมื่อทรงเริ่มต้นด้วยคำว่า “เราหยุดแล้ว ท่านลี้ยงไม่หยุด”

ในกสิการทวาชสูตร ชาวนาคนหนึ่งเห็นพระพุทธเจ้าออกมาบิณฑบาตใกล้ที่นาของเขา เขาไม่ยอมใส่บาตรจึงเตือนพระพุทธเจ้าว่า “คนทำนาจึงมีข้าวกิน พระองค์ก็ควรทำนาบ้าง” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่าพระองค์ก็ทำนาเหมือน ชาวนาคนนั้นรู้สึกประหลาดจึงถามว่าถ้าพระองค์ก็ทำนา อุปกรณ์ในการทำนาอยู่ที่ไหน พระพุทธเจ้าทรงตอบว่า “ศรัทธาของเราเป็นเมล็ดพืช ความเพียรเป็นฝน ปัญญาเป็นแอกและไถ”

การเริ่มต้นให้ตื่นเต้นเป็นการนำเข้าสู่บทเรียนธรรม ต่อจากนี้ไปเรียกว่าตอนกลาง ต้องใช้ลีลาการสอนที่ช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจชัดเจนตามหลักการสอน 4 ส ดังนี้

1. สันทสสนา แจ่มแจ้ง คืออธิบายขยายความได้ชัดเจน
2. สมาทปนา จุงใจ คือทำให้เกิดศรัทธา
3. สมุตเตชนา แกล้วกล้า คือ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าเราก็ทำได้
4. สัมปหังสนา ร่าเริง คือผู้ฟังได้ธรรมรสและรู้สึกเบิกบานสบายใจ

บทสรุปประเด็นจากนโยบายการบริหารจัดการการเผยแผ่

รวมความว่า พระนักเผยแผ่ต้องดำเนินตามนโยบายการเผยแผ่พระศาสนาหรือธรรมประกาศนโยบายที่พระพุทธองค์ทรงประทานแก่พระอรหันต์รุ่นแรก 60 รูป ซึ่งขยายเป็นนโยบาย 5 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ตกปลานอกบ้าน หมายถึงการออกไปสอนธรรมนอกวัดเพื่อดึงคนเข้าหาพระศาสนา สมัยนี้เราสามารถอาศัยสื่อต่างๆ ธรรมออกไปถึงชาวบ้านโดยที่ตัวเรายังอยู่ภายในวัด
2. ประสานสิบทิศ หมายถึงการรวบรวมคนดีมีฝีมือนอกวัดมาช่วยงานเผยแผ่พระศาสนา ที่จัดขึ้นทั้งในวัดและนอกวัด
3. ผูกมิตรทั่วหล้า หมายถึงการยื่นไมตรีจิตมิตรภาพให้กับคนทุกคน แม้กระทั่งเพื่อนร่วมโลกที่นับถือศาสนาอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
4. บริหารปัญญา หมายถึงการศึกษาหาความรู้เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมในการเผยแผ่พระศาสนาและการสร้างเครือข่ายแห่งปัญญาเพื่อใช้เป็นที่พักพิงและแหล่งอ้างอิง

5. สาลิกาป้อนเหยื่อ หมายถึงการลงมือเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยลีลาการสอนธรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย นั่นคือขึ้นต้นให้ตื่นเต้น เด่นชัดในตอนกลาง ชี้ทางในตอนจบ

บทสรุป

ในการดำเนินรอยตามพุทธดำรัสที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสแก่พระสาวกรุ่นแรกทีออกประกาศพระพุทธศาสนาว่า “จรรถ ภิกขเว จาริกัม พุทฺชนฺหิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ เทเสถ ธมฺมํ อาทิกฺกฺยาณํ มชฺฌเมกฺกฺยาณํ ปรีโยสานกฺกฺยาณํ สาตถํ สหฺยณฺชนํ เกวลปรีปฺพณฺณํ ปรีสุทฺธํ พุรฺหมจฺริยํ ปกาเสถ พวฺกเณจฺงเทยฺวไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (วิ.ม.(ไทย) 4/32/40) จากพระพุทธานุญาตนี้ เป็นเครื่องชี้ให้ทราบชัดถึงบทบาทสำคัญของพระศาสนา ก็ คือ การสืบทอดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลก (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2540 : 135) เพื่อให้เป็นคติเตือนใจในการดำรงชีวิตทำให้เป็นคนดีของสังคมและมีความรู้สึกรักและหวงแหนชาติ ถ้อยคำของชาติและส่วนร่วมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวเป็นพระนักเผยแผ่พุทธธรรมอีกรูปหนึ่งที่ได้รับการศึกษาธรรมปฏิบัติธรรมจนมีความรู้แจ่มแจ้ง ลึกซึ้ง เยือกเย็นเห็นพระธรรมคำสอนเป็นสิ่งที่ดีงามมี คุณค่ามี ประโยชน์เป็นที่ พึงอันประเสริฐทางจิตใจที่ สามารถนำมาแก้ ไขปัญหาของชุมชนสังคมประเทศชาติ ได้ทั้งเป็นพระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญในการเทศนาด้านปฏิบัติทาทานเป็นพระเถระที่มี ความเมตตาเยี่ยมเยิ้มแจ่มใสมีศีลาจารวัตรที่ดั่งงามตามหลักพระธรรมวินัยมี ความศรัทธาเลื่อมใสในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา คือ “มีความรู้ พอเพียงเสียงก้องวานปฏิภาณว่องไวจิตใจสะอาดมารยาทเรียบร้อย” เป็นพระนักพัฒนามีบทบาทมากมายเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และพุทธบริษัทโดยเฉพาะบทบาทด้านการเผยแผ่พุทธธรรมท่านมีความสามารถในการสื่อสารธรรมะสอดคล้องกับพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าคือทรงมีวิธีการเผยแผ่ให้มีลีลาในการสอนหรือพุทธลีลาในการสอนหรือเทศนาวิธี 4 ได้แก่ 1. สันทัสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงเห็นจัง ดังงูมีมือไปคุเห็นกับตา 2. สมาทปนา ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือห้าห้า ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนใจยอมรับอยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ 3. สมุตเตชนา เราใจให้อาจหาญ แก่กล้ากล้าคือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น เกิดความอดสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จ จึงได้สู้งานไม่หวั่นระย่อไม่กลัวเหนื่อยไม่กลัวยาก 4. สัมปหังสนา ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงคือ บำรุงจิตให้ชุ่มชื่นเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้า บรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไปทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2542.กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
- สุชีพ ปุณฺณภาพ. 2524. ศาสนาเปรียบเทียบ.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสถียร พันธังสี. 2516. ศาสนาเปรียบเทียบ.กรุงเทพมหานคร : ผดุงวิทยาการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2548.พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทร). 2551. คม ชัด ลึก เล่ม 2.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). 2548. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. 2540. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร. 2543.วิชาการเทศนา.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ธรรมประกาศโนบาย, บทบรรยายในโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2555 .ออนไลน์ . แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9>. 7 กรกฎาคม 2559.
- พระวุฒิกโรจน์ วุฒิกโรจน์ (พรหมพิมพ์). 2543. “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิ่นนิตดา นพพานวัน. 2533. “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”.วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.